

Тема: Великі європейські стилі. Античність, романський стиль, готика, Ренесанс.

Мета: ознайомити учнів із основними рисами європейських стилів (античність, романський стиль, готика, Ренесанс); учити визначати їх характерні особливості, аналізувати твори мистецтва і класифікувати їх за художніми напрямками; формувати вміння аналізувати та інтерпретувати художній зміст творів мистецтва; розвивати творчу та пізнавальну активність, естетичний смак; виховувати любов до мистецтва.

Обладнання: наочний матеріал, який висвітлює творчість митців Стародавньої Греції.

Тип уроку: систематизація знань та вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

1. Організаційна частина.

2. Лекція. (При подачі нового матеріалу учні залучаються до активної співпраці і пригадують раніше вивчений матеріал, що стосується культури Стародавньої Греції та Риму).

Термін «античність» (в перекладі з латинської *antiguus* – «давній») ввели італійські діячі епохи Відродження для означення культури Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Історія античної культури розглядається наукою як історія формування, розквіту та розпаду стародавніх суспільств, які існували в умовах рабовласницького ладу в районі Середземного моря, Причорномор'я та суміжних країн у період з III тис. до н. е. до середини V ст. н.е.

Історію культури античного світу розподіляють на такі дещо умовні періоди: *Давньогрецька культура та Давньоримська культура*.

Грецію не даремно називають колыскою світової цивілізації – адже саме там закладено підвалини більшості наукових дисциплін: філософії, філології, медицини, природознавства. Грецькі література й музика – найдавніші в Європі.

Історія культури Стародавньої Греції умовно поділяється на п'ять періодів.

Егейська (Кріто-Мікенська) культура. III тис. – XI ст. до н.е.

Критська цивілізація

На межі III-II тис. до н.е. на о. Крит виникають перші осередки розвиненої культури, яка мала переважно світський палацовий характер. Найбільшим був палац у м. Кнос – це була дво- чи навіть триповерхова споруда, яка мала прекрасну систему водопостачання та каналізації, добре продуману вентиляцію та освітлення. У ньому було багато кімнат, коридорів, заплутаних переходів –

через це він дістав назву «Лабіринт». На стінах приміщень збереглись фрески, які відтворювали повсякденне життя.

Один з найголовніших культів – культ бика, це видно з фрескових розписів, присвячених «тавромахії» - кривавої обрядової гри з биками.

Мікенська цивілізація

Вона зазнала значного впливу критської, але мала більш суворий характер. Греки-ахейці будували свої міста-фортеці на високих пагорбах, звідти пішла назва «акрополь» - верхнє місто, де зводились царські палаци. Оскільки ахейці були більш войовничими, їхні фрескові розписи присвячені в основному сценам полювання та битвам.

Кріто-Мікенська культура була знищена в XII ст. до н.е. північними племенами дорійців.

Гомерівський період (XI-VIII ст. до н. е.)

Грецька культура базується на міфологічній основі. Свою назву період дістав завдяки Гомеру, який створив славнозвісні «Ілліаду» та «Одіссею». Він настільки вдало описав в цих творах життя богів і сфери їх впливу, що греки вже ніколи не змогли позбутися їх впливу, так затвердився пантеон богів Олімпу.

Пам'яток архітектури цього періоду не залишилось, оскільки основним будівельним матеріалом було дерево. Скульптура представлена творами дрібної пластики культового характеру, в яких переважає спокійна гармонія, що характеризує поняття «грецький профіль».

Кераміка цього періоду оздоблена геометризаним орнаментом.

Архаїчний період (VIII-VI ст. до н.е.)

Протягом цього періоду Греція поступово випередила у своєму розвитку сусідні культури. Саме тоді було закладено підвалини всіх тих процесів, які отримали певний розвиток пізніше.

В архітектурі складаються два ордери (*ордер* – стилістичний канон стояково-балкової конструкції будівлі): **доричний та іонічний**. (Учні пригадують ознаки цих ордерів та відповідні архітектурні пам'ятки)

З кінця VII ст. виникає монументальна грецька скульптура. Найрозповсюдженіші два типи статуй: оголеного юнака – *курос*, та одягненої дівчини – *кора*. Фігури ще досить статичні, пропорції не завжди досконалі. Жіночі статуї кор. Зазвичай розфарбовували. Характерна особливість – легка посмішка на обличчі (так звана *архаїчна посмішка*).

Живопис архаїчного періоду не зберігся, про нього можна судити лише з розписів керамічних виробів. Спочатку він вкривав всю поверхню виробу, ніби килим, це був розпис рослинного характеру, він дістав назву **килимовий**.

Наприкінці VII ст. до н.е. він поступається місцем **чорно фігурному розпису** – на світлу поверхню наносилось зображення чорною лаковою фарбою.

В VI ст. до н.е. з'являється **червоно фігурний розпис** – фон вкривався чорною фарбою, а на ньому проступали світлі фігуративні зображення.

В цей період зародився давньогрецький театр (*Учні пригадують обряд, який передував театральним виставам, основні види вистав, авторів*)

В епоху архаїки виникло також і музичне мистецтво. Перші музичні інструменти – *ліра, кіфара*. Музика греків була одноголосою. Ноти позначали буквами.

В архаїчний період починає формуватись давньогрецька філософія, в ній виділяються два напрями: *ідеалістичний та матеріалістичний*.

Важливий елемент культурного життя – *олімпійські ігри*, які проводилися раз на чотири роки в м. Олімпії. До участі в іграх допускались лише вільні греки, жінкам з'являлись там було заборонено. Змагання тривали п'ять діб, на цей період навіть припинялись всі воєнні дії.

Класичний період (V-IV ст. до н.е.)

Період класики характеризує чистота і глибина думки.

В архітектурі спостерігається збалансованість композицій та рівновага їх частин. Найграндіознішим архітектурним ансамблем стала забудова Афіньського акрополя: роботи проводилися під загальним наглядом *Фідія* – одного з найвидатніших грецьких скульпторів. Було збудовано Пропілеї (вхідні ворота), Парфенон, Ерехтейон.

Скульптура набуває довершеного вигляду, статуї вже не статичні – вони втілюють мовби застигнутий рух. Одним з перших поставив собі завдання втілити рух в нерухомому зображенні *Мірон*, що жив в середині V ст., він працював у бронзі. Найвідоміші роботи «*Дискобол*», «*Афіна і Марсій*». Майже в один час з Міроном творив і Фідій, його визначні роботи: «*Афіна-діва*», «*Лемпнянки*», «*Зевс Олімпійський*».

Наука розвивається в межах філософії.

Високого розквіту набуває театральне мистецтво.

Елліністичний період (IV-I ст. до н.е.)

У другій половині IV ст. на арену історії вийшла нова політична сила – Македонія, якій не могли протистояти грецькі поліси. Короткочасна, але надзвичайно енергійна діяльність Александра Македонського докорінно змінила колишні культурні пріоритети.

Архітектура продовжує розвивати класичні традиції, але поруч з культовим активно розростається світське будівництво. Зводяться розкішні палаци, театри, гімназії; внутрішнє і зовнішнє оформлення стає багатшим і різноманітнішим.

Триває розвиток монументальної скульптури, призначеної для громадських будов, храмів, площ. Їй притаманні грандіозність, велич. Елліністичні скульптори продовжують традиції Скопаса, Ліссіпа і Праксителя, які творили в період пізньої класики. Шедеврами елліністичної скульптури вважаються *«Афродіта (Венера) Мілоська»* (скульптор Агесандр), *«Ніка Самофракійська»*, *«Фарнезький бик»*, *«Лаокон»* (Агесандр, Полідор, Афінодор)

Високого розвитку набуває *гліптика* – різьба на камені. Зображення могло бути рельєфним (*камея*) або врізаним вглиб (*інталія*).

Живопис цього періоду майже не зберігся. Про рівень майстерності свідчать поодинокі фрески з Делосу та Деметріади та портрети на дереві з м.Фаюм.

З'являється мистецтво мозаїки – запозичене зі Сходу.

Протягом II-I ст. до н.е. римські легіонери вожді яких підхопили ідею створення світової імперії, поступово завоювали все Східне Середземномор'я. З цього часу розпочався новий період в історії еллінізму, пов'язаний вже з домінуванням Риму.

Давньоримська культура

Етруський період (XI-VIII ст. до н.е.)

Давньоримська культура не виникла раптово – серед її найпомітніших попередників виділяється культура етрусків.

Їхні міста були добре укріпленими. Сполучалися шляхами та мостами. Основний будівельний матеріал – дерево та сира глина, тому з громадських будівель збереглися лише фундаменти, які свідчать про те, що житло було круглим в основі.. Більшість пам'яток становлять гробниці. Провідний релігійний культ був пов'язаний з потойбічним світом, про що свідчать розписи стін гробниць.

В етрусків рано розвинулась скульптура. Найдавніші її зразки – похоронні урни *канопи* із зображенням фігури або погруддя небіжчика. Майстри показують померлих, ніби живих.

Царський період (VIII-IV ст. до н.е.)

З V ст. до н.е. починається занепад етруських міст і в IV ст. до н.е. Етрурія потрапляє під владу Риму.

Римляни, як і більшість давніх народів, були політеїстами, в них було багато богів: Юпітер – бог грому та блискавки, Юнона – богиня шлюбу, Мінерва – богиня мудрості, Янус – бог початку і кінця і багато інших.

Від етрусків римляни запозичили: Круглі стелі-склепіння, мости-акведуки, звичай пишно святкувати перемоги, емблеми достоїнства патриціїв – золоті кульки на шиї та тоги з пурпурною каймою, мідні монети, ремісничу та будівельну техніку.

Рим не мав в достатній кількості мармуру для будівництва, тому його використовували лише для облицювання, стіни ж були з нової на той час будівельної суміші – *бетону*, це дало можливість зводити велетенські споруди

Республіканський період (III-I ст. до н. е.)

В 509 р. до н.е. в Римі було встановлено республіканську владу, а в 501 р. до н.е. було обрано першого диктатора, влада якого була необмеженою. Римська республіка мала яскраво виражений аристократичний характер.

В забудові міст з'являються нововведення: в центрі Риму збудовано **Форум** – центральний міський майдан, де розташовувалися храми, громадські споруди, встановлювалися статуї видатних римських громадян. Всього в Римі налічується п'ять форумів, найстаріший – Республіканський, а найцікавіший – форум Траяна.

Від греків римляни запозичили ордерну систему, а але ввели ще й два власні ордери: *тосканський і композитний*. Римський театр також відрізнявся від грецького – він представляв суцільне коло, тоді як в греків це було напівколо. В приміщеннях театрів відбувались не лише театральні. А й циркові вистави та бої гладіаторів (Римський Колізей був навіть пристосований для морських боїв).

Нові архітектурні споруди: *терми* – це були не просто громадські бані, а ще й місця відпочинку, вони чудово оздоблювались, мали свої зали для спортивних ігор, бібліотеки. **Тріумфальні арки** – встановлювались в містах на честь перемоги у війнах.

Одне з найбільш вагомих досягнень римського мистецтва – скульптурний портрет. Він, на відміну від грецького. Який показував ідеальну досконалу людину, тяжів до підкресленого натуралізму. Римляни першими почали зображувати реалістичні скульптурні портрети реальних людей. Статуї видатних сучасників встановлювались на вулицях міст.

Імператорський період (I ст. до н.е. – V ст. н.е.)

Завдяки реформам Юлія Цезаря та Октавіана Августа Рим перетворився на імперію. Величі та блиску імператорського Риму повинна була відповідати така ж велична і блискуча культура і вона була створена.

За наказами римських імператорів будуються грандіозні архітектурні споруди: *Віттар миру, Колізей, Пантеон* – храм усіх богів (унікальна споруда: без вікон, товщина стін сягає 8 м., матеріалом для неї послужив римський бетон. Світло проникало через 9метровий отвір в стелі. Стіни всередині облицьовані світлим мармуром, в нішах було встановлено статуї богів).

Громадські та житлові будинки аристократів оздоблюються дуже пишно: підлога прикрашається мозаїкою, стіни розписуються фресками. Перший стиль римського живопису дістав назву *помпейський* – він виник як наслідування станкового живопису (з бажання скласти враження розвішаних по стінах картин).

Подальший розвиток отримує скульптура, статуям імператорів надається схожість з олімпійськими богами – створюються величні до помпезності й дещо алегоричні композиції.

Висновок: роль античної спадщини величезна – вона заклала основи моральних і матеріальних цінностей, її традиції ще не раз оживатимуть у творах митців (епоха Відродження, мистецтво Нового і Новітнього часу). Антична література, філософія. Драматургія з успіхом функціонують і в наш час, архітектура і скульптура продовжують захоплювати нас досконалими формами.

Готика

З західноєвропейським середньовіччям пов'язують два стилі: *романський і готичний*. Романський виник і набув розповсюдження приблизно на сторіччя раніше, коли основною формою існування людей було сільське поселення з замком-фортецею.

Готичний стиль – це стиль міського життя, яке почало бурхливо розвиватись наприкінці XI – на початку XII ст. Його риси спостерігаються в основному в архітектурі та скульптурі міських соборів – це пов'язано

насамперед з середньовічним світоглядом, в основі якого лежала християнська мораль.

Готика – це пошук синтезу між архітектурою, живописом і скульптурою, що мав відбивати універсалізм схоластичного світогляду своєї доби.

Перша споруда, яку можна назвати готичною, була зведена неподалік від Парижа в абатстві Сен-Дені, яке починаючи з X ст. було місцем поховання французьких королів. На межі XI-XII ст. абат Сугерій вирішив перебудувати абатство, будівля зведена під його керівництвом різуче відрізнялась від існуючих. Архітектурні смаки абата Сугерія прийшлися до вподоби сучасникам і незабаром їх починають наслідувати при будівництві міських соборів.

У середньовічній Західній Європі собор – головна споруда міста, до неї сходяться всі вулиці, біля собору відбуваються найголовніші події. Краса та розміри собору говорять про значення міста та багатство його мешканців. Розміри намагались розрахувати так, щоб в разі потреби будівля могла вмістити все доросле населення міста.

Готична архітектура, на відміну від романської, давала можливість витягнути споруду на нечувану досі висоту – тобто собор можна було зробити грандіозним за розміром і при цьому він міг займати невелику площу, а це було дуже важливим для тісних середньовічних міст. Собори часто зводилися дуже довго, протягом життя не одного покоління, іноді будівництво переривалось внаслідок воєн або нестачі грошей.

Характерні риси: стрічаті арки, дві високі стрімкі вежі по боках фасаду, замість центрального купола – тонкий шпиль. Перші споруди дещо важкуваті на погляд (Нотр-Дам в Парижі), пізніше будівельні майстри почали створювати високі, стрімкі й легкі конструкції, які немов рвуться в небо. Стрільчасті вікна стають все більшими, а проміжки між ними все меншими, нарешті бокові стіни майже зовсім зникають. Залишається фактично один каркас що складається з тонких опор, простір між якими займають величезні вікна, які завершуються стрімкими загостреними арками. Каркас підтримують *аркбутани* – тендітні напіварки, що одним боком спираються на тонку колону, а другим підтримують каркас. Аркбутани, що оточують будівлю, справляють враження примхливого кам'яного мережива, вони дозволяють зводити високі вежі.

Оскільки готичні храми майже не мають стін, а тільки каркас, всередині них немає ні стінних мозаїк, ні фресок. Їх замінюють вітражі – картини, складені з різнокольорового скла. Вітражі займають велетенські віконні пройми храму. Сонце просвічує крізь скло і забарвлює інтер'єр у фантастичні кольори. Палітра вітражних майстрів була дуже багатою, та улюбленими кольорами

були різноманітні відтінки червоного та яскраво-синій, тому загальна гама звичайно виходила червоно-фіолетова.

Масивну стіну в готичному храмі зберіг лише головний фасад. Там, як правило, міститься єдине вітражне вікно (у готичних спорудах Франції воно має круглу форму і носить поетичну назву *роза*). У Німеччині вікно на передньому фасаді найчастіше буває стрілочатим. Інша особливість німецької готики – не дві, як у Франції, а одна чи три вежі на фасаді. Фасади соборів були всуціль декоровані скульптурою, яка здалеку нагадувала мереживо.

Фасади та портали храмів зазвичай прикрашали скульптурні зображення святих та королів або зображення алегоричного змісту. Готична скульптура поступово звільняється від умовності романського стилю, створюючи більш пластичні, динамічні фігури. Провідною темою залишається тема гріхопадіння і спокути, герої хоча ще й алегорично-символічні, однак вони тепер мають певну індивідуалізацію образів і драматизм вираження. Нове трактування одержали теми материнства, мученичества, жертвовної стійкості людини.

В епоху готики розквітло мистецтво книжкової мініатюри, ілюстрації, великого поширення набувають гобелени. Майстри готики широко звертаються до образів народної фантазії.

Архітектуру пізньої готики (XIV ст.) називають *плогеніючою*, для неї характерні примхливі візерунки, які нагадують язика полум'я (Міланський собор, церква Сен-Маклу в Руані). В пізній готиці одержали розповсюдження скульптурні олтарі в інтер'єрах, які поєднували дерев'яну і позолочену скульптуру і темперний живопис на дерев'яних дошках. Почали з'являтися розписи на світську тематику (папський палац в Авіньоні).

Архітектурні пам'ятки готики

Найбільше готичних споруд у **Франції**. Найвідоміші з них:

Собор Паризької Богоматері, Шартрський собор, Ам'єнський собор – найбільший у Франції, *Реймський собор* – місце коронації французьких королів, *часовня Сент-Шапель*.

Німеччина – *Страсбурзький собор* (скульптури двох жінок на порталі є одним з найкращих зразків готичної скульптури), *Елізабеткірхе* – церква в Марбурзі, *Кьольнський собор, Марієнкірхе в Любеці, Анненкірхе*.

Чехія – *собор святого Вітта в Празі*.

Великобританія – *Вестмінстерське абатство в Лондоні, собор в Солсбері, капелла Кінгс-коледжу в Кембріджі*.

Іспанія – *собор в Севільї, собор В Віторії-Гастес*.

Італія – собор в Мілані, Палаццо дель Подеста В Флоренції, палац Дождів В Венеції.

Висновок: хоча мистецтво й виражало релігійне світобачення, аскетичні ідеали вже не задовольняють і не захоплюють з колишньою силою, у творах релігійного мистецтва все виразніше виявляється інтерес до особистості. Індивідуалізація образів становить основний художній зміст готичної пластики, простежується прагнення до передачі характеру, внутрішніх переживань, пристрастей. Саме в епоху готики художники починають звертатися до портретних завдань, з'являються зображення конкретних людей з характерними індивідуальними рисами.

У XIV-XVI ст. у суспільному та культурному житті Європи відбулися істотні зміни, які що дістали назву *Ренесанс* або *Відродження*. Вперше цей термін запровадив Джорджіо Вазарі, італійський митець і біограф XVI ст., він вживається для визначення перехідної епохи в історії європейської культури від Середньовіччя до Нового часу. В епоху Відродження у свідомості людей з'являється нове світорозуміння. Воно формує менталітет, принципи людської поведінки, способи життя і творчості – як наукової, так і художньої. Ренесансний світогляд відрізняється від світогляду попередніх культурних епох тим, що поряд з Богом було поставлено людину, яка урівнювалась з ним здатністю до творчості. Творчість позначила всі сторони людського життя і стала духовною суттю епохи.

В основі світогляду Ренесансу – *гуманізм*, тобто, усвідомлення величі та безмежних можливостей людини, визнання її цінності як особистості, її права на вільний розвиток і виявлення своїх здібностей.

В суспільстві зароджується новий клас – *буржуазія*, який прагне створити власну ідеологічну систему, міста починають визначати спрямованість розвитку культури.

Культуру Відродження умовно поділяють на чотири періоди:

1. Проторенесанс – кінець XIII – початок XIV ст.
2. Раннє Відродження (кватроченто) – кінець XIV-XV ст.
3. Високе Відродження (чінквеченто) – XV – 40-і рр. XVI ст.
4. Пізнє Відродження – XVI-XVII ст.

Загальний інтерес до релігії в цей час зменшується, розвивається світське мистецтво і раціоналістичне наукове мислення. Це супроводжується підвищеним інтересом до історії античності та її культурної спадщини. Спочатку процес торкався лише літератури та філософії, згодом ідеї Ренесансу приходять в архітектуру та образотворче мистецтво.

Ренесанс охопив майже всі країни Європи, але в одних він почався раніше, в других пізніше, і виявив себе по-різному. Першою на шляху Відродження була Італія, де античні традиції ніколи не вмирили остаточно. Іноді батьківщину Ренесансу визначають ще точніше: це м. Флоренція в Середній Італії.

Архітектура

Починаючи з XI ст. Флоренція була визначним фінансовим центром Європи і центром всіляких ремесел. Там звичайною практикою були конкурси на кращий проект тієї чи іншої міської споруди. Ретельно вивчається грецька та римська архітектурна спадщина, відродились античні колони і пілястри, декоративні деталі. Але повернення майстрів Відродження до античної спадщини було певною мірою умовним – епоха ставила нові вимоги і практичне призначення нових споруд відрізнялося від античних.

Характерна ознака епохи Відродження – надання великого значення авторству будь-якого твору, в тому числі і архітектурного. Засновником італійського Ренесансу вважають *Філіппо Брунелескі* – під його керівництвом був збудований купол флорентійського собору *Санта Марія дель Фіоре*, діаметр якого становить 42 м.(собор був зведений раніше – в готичний період).

Характерні ознаки архітектури Ренесансу: простий і чіткий ритм, чітко відокремлені один від одного поверхи будівель (завдяки застосуванню різних матеріалів чи декору), декоративна обробка зовнішньої поверхні стіни.

Архітектурні пам'ятки Ренесансу

Палац Ручеллаї у Флоренції, архітектор Альберті;
Лоджія-дель-Консільо у Вероні;
Собор святого Петра в Римі (розпочав будівництво Анджело Браманте, продовжив Мікеланджело, завершив Карло Мадерна);
Площа Капітолія, виконана за проектом Мікеланджело;
Церква Іль-Джезу в Римі, архітектор Віньола,
Собор святого Марка в Римі;
Лоджія Капитаніо, палаццо К'єрикати в Віченці, архітектор Андреа Палладіо.

У французькій архітектурі ознаки Ренесансу з'являються на 100 років пізніше, там не поспішали відходити від готичних традицій. Типові пам'ятки французького ренесансу: замок Шамбор на Луарі, ансамбль королівського парку в Фонтенбло, королівський палац Лувр. У Франції в цей час зводяться численні міські ратуші, будови міського самоуправління.

Англії ренесансні ідеї досягли ще пізніше, але після того, як це сталося, англійські архітектори дуже швидко відмовилися від традицій фортифікаційного будівництва. В Англії починають будувати замки, що в плані нагадують букву «Н», як правило, їх роблять триповерховими (на другому поверсі влаштовують галереї з портретами предків), вхід безпосередньо пов'язаний з холлом, житлові частини розміщені в бічних частинах. Вікна англійських замків мають квадратну або продовгугувату форму. Найяскравіший представник англійського Відродження *Інго Джонс* (палац Уайтхол в Лондоні, Вілла королеви у Грінвічі)

Яскраве втілення знайшли ідеї Ренесансу в архітектурі Нідерландів, де міське життя також було дуже активним. Період Відродження охоплює тут XVI ст., щоправда місцеві майстри не мали перед очима античних зразків, тому будівлі дещо відрізняються. Більша частина архітектурних пам'яток – ратуші, будови цехів, житлові будинки заможних городян.

Архітектура Іспанії завжди (в тому числі і в епоху Відродження) мала свої особливості – це пояснюється впливом мистецтва арабів, під владою яких довго перебувала країна і тими можливостями, які давало відкриття Нового Світу (з американських колоній ввозилося багато золота, це давало можливість відбудувати іспанські міста з великою пишністю).

Перший прояв Ренесансу в Іспанії – так званий стиль *платереско* (в перекладі означає «ювелірна майстерність»). Фасади оздоблювалися тонким філігранним орнаментом (ратуша в Севільї). Другий напрямок – *монументальний*, його ознаки можемо спостерігати на прикладі Ескоріалу – резиденції короля Філіпа II.

В східнослов'янських землях Ренесанс відчувався слабо, оскільки там були свої власні своєрідні шляхи культурного розвитку.

Образотворче мистецтво

Для мистецтва Відродження характерний цілковитий відхід від традицій Середньовіччя – в середньовічній естетиці не надавалося великого значення красі людського тіла (окрім виразу обличчя), скульптори і художники дуже рідко зображували оголену людину, людське тіло зображували позбавленим сили і привабливості. Характерна риса мистецтва ренесансу – повний перегляд цієї традиції, настає розквіт реалістично-піднесеного живопису, який спирався на ідею зв'язку між досконалою людиною і прекрасною природою.

Для художників епохи Відродження головними залишаються картини релігійного змісту, але тепер і Мадонна, і Ісус, і святі – це люди з плоті й крові. Їх руки, риси обличчя виказують цілком зрозумілі кожній людині земні

почуття. Більше того – ці вівтарні образи стали схожі на живих і прекрасних людей.

В епоху раннього Відродження скульптура і живопис досягають розквіту в італійських містах, творчість вже не безіменна, а цілковито перейшла до рук художників-професіоналів. При цьому митці навмисне уникають канонів готичного мистецтва, з яким пов'язується раціоналістичний схоластицизм. Альтернативою стало повернення до античних, звернення до візантійських та арабських традицій, які творчо переосмислювалися. Художник має бути творцем, а не плагіатором. Має передати особисте ставлення до зображуваного і має отримати відповідну винагороду як оцінку свого особливого бачення.

Митці раннього Відродження

Сандро Ботічеллі (використовував як античну, так і християнську міфологію) Найвизначніші картини « Народження Венери», «Весна»;

Мазаччо – художник мужнього стилю, зміг розробити і втілити закони тримірності простору, лінійної та повітряної перспективи;

Донателло – Відродив тип округлої скульптурної статуї як самостійний вид мистецтва, не прив'язаний до архітектури (статуя Давіда).

Високе Відродження

В мистецтві на перший план вийшли проблеми громадського обов'язку, високих моральних якостей, подвигу, образ гармонійно розвинутої, сильної духом і тілом людини-героя, людини активної і діючої Пошук такого ідеалу привів мистецтво до синтезу, узагальнення. Виявлення закономірностей. Мистецтво високого Ренесансу відходить від часткового, від незначних подробиць заради узагальненого образу, заради прагнення до гармонійного життя.

Досить трьох імен, щоб уявити значення Високого Ренесансу: Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонаротті.

Пізнє Відродження

Мистецтво цього періоду розвивається нерівномірно й у досить своєрідних формах – в Італії вже після 1520 р. починає формуватись нова течія *маньєризм*, яка відбиває крах ренесансної утопії та пошуки нових ідеалів в нових умовах тогочасної реальності. Образ людини поступово втрачає ренесансні властивості, з'являється почуття розпачу, тривоги, невпевненості; спостерігається куртуазна манірність, іноді неприродність, холодна витонченість.

Початок пізнього Відродження в Італії у часі збігся з початком доби Реформації, яку іноді називають Північним Ренесансом, і , яка об'єднає культурний розвиток країн Північної Європи – Німеччини, Нідерландів, Швеції, Франції, Англії і частково Іспанії.

Суспільно-політичний рух Реформації відіграв визначальну роль у становленні буржуазно-демократичних суспільств і створенні засад нової європейської культури.

Спільною для Відродження і Реформації була потреба подолання величезної прірви між теорією і практикою християнського життя того часу за допомогою попередньої духовної спадщини, але шляхи подолання цієї прірви було обрано різні.

Поки реформаційні процеси набували потужності, в країнах Європи відбувався самобутній розвиток, пов'язаний з Відродженням, але багато у чому цілком оригінальний у кожній з країн і генетично пов'язаний з пізньою готикою.

Нідерланди Там більше, ніж в інших країнах Європи художник зберігав зв'язок з ремісничими цехами і сприймався як майстер-ремісник. Нідерландські художники намагалися правдиво зображати дійсність, але істина їх цікавила більше, ніж краса. Тому вони не боялися акцентувати риси людського характеру так сильно, що іноді змінювали обличчя до карикатурності. Героями їх картин були представники різних верств населення, їх цікавило відверте, хай і не дуже красиве відтворення життя. Найяскравіше ці риси виявилися в творчості двох великих майстрів: *Ієроніма Босха та Пітера Брейгеля*. Картини Босха мають вигляд похмурих містичних алегорій, сповнених сатири і гротеску в зображенні людей: «Сад втіх», «Корабель дурнів», «Пекло». П.Брейгеля прозвано «мужицьким» за демократизм творчості і любов до зображення сцен з життя селян і простого люду: «Сліпі», «Селянський танок», «Фламандські прислів'я», «Ігри дітей», «Селянське весілля».

Німеччина Відродження Німеччини пов'язане насамперед з ім'ям *Альбрехта Дюрера*. Створений ним образ людини відрізняється від італійського ідеалу – його творчість є глибоко національною. Герой його картин – сильна волева людина, позбавлена внутрішнього спокою і гармонії («Автопортрет», «Святий Ієронім», «Адам», «Чотири апостоли», «Меланхолія»).

Франція Специфіка французького Відродження полягає в прагненні наслідувати зразки італійського мистецтва. В середині XV ст. група італійських митців засновує у Фонтенбло школу світського живопису, яка дала змогу сформуватися плеяді талановитих митців: *Мармйон, Коломбо, Гужон, Сурдо*.

Іспанія Іспанія дуже повільно відходила від традицій середньовічного мистецтва. В картинах іспанських художників обмежені реалістичні прийоми передачі простору та об'єму, переважає плоскістний принцип зображення. Часто присутній арабесковий орнамент.

Живопис зосереджується на внутрішніх переживаннях людини. Одним з видатних художників доби пізнього Відродження (маньєризму) є *Доменіко Теотокопулі*, прозваний *Ель Греко*. Деякі із створених ним образів нагадують візантійські ікони, тоді як інші, здається, належать до фантастично-нереального світу («Поховання графа Оргаса», «Непорочне зачаття»).

Англія В Англії елементи Відродження знайшли своє вираження в портретах-мініатюрах. Це роботи *Н.Хілларда*, *А. Олівера*.

Висновок: протягом доби Відродження відбулися принципові зміни тенденцій подальшого культурного розвитку. Основною одиницею європейської культури вперше стає не колектив людей з його інтересами і цінностями, а окрема особистість, індивідуум, який задовольняє свої власні наміри й прагнення. Це докорінно змінює соціокультурну ситуацію в Європі, спонукаючи до активних пошуків форм узагальнення і конкретизації колективного досвіду в усіх галузях культурного життя.

На основі художніх досягнень цієї доби виникла й розвинулась художня культура Нового часу.

Зміст творчості титанів епохи Відродження віддзеркалив певні прогресивні тенденції подальшого розвитку всієї європейської спільноти народів.

3. Підсумок уроку

Запитання

1. Що лежало в основі середньовічного світогляду?
2. Які види мистецтва об'єднував в собі готичний стиль?
3. За яких обставин з'явилась перша готична споруда?
4. Яку роль відігравав собор в житті середньовічного міста?
5. Назвіть характерні ознаки готичного стилю.
6. Опишіть (коротко) зовнішній і внутрішній вигляд готичного собору.
7. Яку роль відігравала скульптура в готичному мистецтві?
8. Заповніть таблицю